Archwilio Cymru
Audit Wales

Cyngor Dinas a Sir Abertawe

Crynodeb Archwilio Blynyddol 2023

Dyma ein crynodeb archwilio ar gyfer Cyngor Dinas a Sir Abertawe. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2023. Mae ein crynodeb archwilio yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ceir rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar ein gwefan.

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae'r Cyngor yn cynnwys 75 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Llafur 45
  - Llafur 43
  - Llafur a'r Blaid Gydweithredol 2
- Democratiaid Rhyddfrydol 11
- Annibynwyr 11
  - Annibynnol 5
  - Pantygwydr 4
  - Annibynwyr@Abertawe 2
- Ceidwadwyr 7
- Gwyrdd 1

Gwariodd y Cyngor £654 miliwn ar ddarparu gwasanaethau[1] yn ystod 2022-23[2].

[1] Rydym yn diffinio gwariant ar wasanaethau fel cost gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn costau unrhyw wasanaethau a ariennir o'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau a llog ar ddyledion.

[2] Ffynhonnell: Datganiad o'r Cyfrifon 2022-23

Ffeithiau allweddol
Ar 31 Mawrth 2023, roedd gan y Cyngor £174.4 miliwn o gronfeydd ariannol defnyddiadwy[3]. Mae hyn gyfwerth â 31% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau[4].
Mae gan Abertawe 11% o'i 148 o ardaloedd yr ystyrir eu bod o fewn y 10% mwyaf difreintiedig o ardaloedd yng Nghymru, dyma'r wythfed uchaf o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru[5].
Rhagwelir y bydd poblogaeth Abertawe yn cynyddu 6% rhwng 2023 a 2043 o 250,000 i 264,900, gan gynnwys cynnydd o 2% yn nifer y plant, cynnydd o 3% yn nifer y boblogaeth oedran gweithio a chynnydd o 17% yn nifer y bobl 65 oed a hŷn[6].

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Gwnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2022-23 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Archwilio Cyfrifon**

  Bob blwyddyn, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i wneud yn siŵr y rhoddir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.

- **Gwerth am arian**

  Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid iddo fod wedi'i argyhoeddi ei fod wedi gwneud hyn.

- **Yr egwyddor datblygu cynaliadwy**

  Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r ddyletswydd datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

[3] Rydym yn diffinio cronfeydd ariannol y gellir eu defnyddio fel cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar gyfer costau refeniw, lle nad yw'r pwrpas wedi'i ddiogelu gan y gyfraith. Mae hyn yn golygu cyfanswm y gronfa gyffredinol, cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, a balansau ysgolion. Nid yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn Cyfrif Refeniw Tai, derbyniadau cyfalaf, na grantiau cyfalaf heb eu cymhwyso.

[4] Ffynhonnell: Datganiad o'r Cyfrifon 2022-23

[5] Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Cynnyrch Ehangach Is'. Ffynhonnell: Stats Cymru

[6] Ffynhonnell: Ffynhonnell: Stats Cymru, Amcanestyniadau o'r Boblogaeth

Yr hyn a ganfuom

Archwilio Cyfrifon 2022-23 Cyngor Dinas a Sir Abertawe

Bob blwyddyn rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

I gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym hefyd yn dibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith cyrff rheoleiddio megis Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn cymryd canfyddiadau ein gwaith archwilio i ystyriaeth wrth asesu a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i sicrhau gwerth am arian. Caiff ein canfyddiadau a'n casgliadau eu crynhoi isod.

Ar gyfer 2022-23:

- cyflwynwyd y datganiadau drafft i'w harchwilio ar 27 Hydref 2023. Roedd hyn ar ôl y dyddiad cau ar 31 Gorffennaf 2023 a bennwyd gan Lywodraeth Cymru. Dyma'r ail flwyddyn yn olynol nad yw'r Cyngor wedi bodloni'r amserlenni a bennwyd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer paratoi eu cyfrifon blynyddol.
- roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio yn dda ar y cyfan.
- rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn wir a theg ddiamod ar ddatganiadau ariannol yr Awdurdod ar 25 Mawrth 2024.
- paratowyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif yr Awdurdod yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan yr Awdurdod ac ein gwybodaeth am yr Awdurdod.
- gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol yr Awdurdod yn deillio o'n gwaith archwilio, a adroddwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ein Hadroddiad ar Archwilio'r Datganiadau Ariannol ar 14 Mawrth 2024.
- cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol y Dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon ar gyfer 2022-23 wedi'i gwblhau ar 25 Mawrth 2024.
- yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod, mae ganddo gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau am grantiau a ffurflenni grantiau. Nid yw ein gwaith hyd yma wedi nodi unrhyw faterion arwyddocaol ond mae'n parhau.

Adolygiad asesu risg a sicrwydd

Gwnaethom adolygu'r trefniadau a roddir ar waith gan y Cyngor i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau. Gwnaethom gynhyrchu'r adroddiadau canlynol o'n gwaith sicrhau ac asesu risg:

- Pennu amcanion llesiant – gwnaethom edrych ar ddull y Cyngor o bennu ei amcanion llesiant. Canfuom fod y Cyngor wedi cymhwyso'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy wrth bennu ei amcanion llesiant. Bydd ymgorffori ei ddull o ymgysylltu a monitro perfformiad yn cryfhau hyn ymhellach.
- Defnyddio gwybodaeth perfformiad – safbwynt defnyddwyr gwasanaethau a chanlyniadau – edrychom ar y data ar bersbectif defnyddwyr gwasanaethau a chanlyniadau a ddarparwyd i aelodau ac uwch swyddogion, a sut mae'r wybodaeth hon yn cael ei defnyddio. Canfuom nad yw'r wybodaeth perfformiad a ddarperir i uwch arweinwyr i'w galluogi i ddeall safbwynt defnyddwyr y gwasanaeth a chanlyniadau gweithgareddau'r Cyngor yn gyfyngedig.

Y diweddaraf am y cynnydd y mae'r Cyngor yn ei wneud ynghylch ei Raglen Drawsnewid (Hydref 2023)

Gwnaethom archwilio a yw'r Cyngor yn cynllunio ac yn monitro ei ymagwedd at ei raglen drawsnewid sefydliadol yn effeithiol a chyflawni arbedion cysylltiedig. Canfuom, er bod llawer o agweddau ar ddull strategol y Cyngor o gynllunio, monitro a chyflawni ei Raglen Drawsnewid newydd wedi'u diffinio'n dda, y gellir cryfhau rhai trefniadau allweddol i alluogi'r Rhaglen Drawsnewid i addasu i'r pwysau ariannol parhaus a chyflawni ei huchelgeisiau.

Strategaeth Ddigidol (Tachwedd 2023)

Gwnaethom adrodd ar ddull strategol y Cyngor o ymdrin â digidol, ac yn benodol i ba raddau y datblygwyd hyn yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy; ac y bydd yn helpu i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau'r Cyngor. Canfuom fod gan y Cyngor weledigaeth glir ar gyfer ei ymagwedd at ddigidol a'i fod yn datblygu trefniadau cynhwysfawr i ategu'r gwaith o gyflawni a monitro ei strategaeth ddigidol.

Llamu Ymlaen – Y Gweithlu (Rhagfyr 2023)

Gwnaethom archwilio trefniadau'r Cyngor ar gyfer rheoli ei weithlu. Gwnaethom edrych ar a yw dull strategol y Cyngor o ymdrin â'i weithlu yn helpu'r Cyngor i gryfhau ei allu i drawsnewid, addasu a chynnal darpariaeth ei wasanaethau yn y tymor byr a'r tymor hwy. Canfuom fod gan y Cyngor weledigaeth glir ar gyfer ei weithlu, wedi'i chryfhau gan ei waith gyda phartneriaid, ond nad yw wedi nodi'r adnoddau sydd eu hangen i gyflawni ei strategaeth.

Llamu Ymlaen – Asedau (Mawrth 2024)

Gwnaethom archwilio trefniadau’r Cyngor ar gyfer rheoli ei asedau strategol. Gwnaethom edrych ar sut mae’r Cyngor yn cynllunio’n strategol y defnydd o’i asedau, sut mae’n monitro’r defnydd o’i asedau a sut mae’n adolygu ac yn gwerthuso effeithiolrwydd ei drefniadau. Canfuom fod y Cyngor yn defnyddio ei asedau i gyflawni ei amcanion strategol ond gallai wella ei ddealltwriaeth o gyflwr asedau a risgiau.

Arolygiaethau eraill

Gwnaethom hefyd ystyried adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac adroddiadau Estyn, yn ogystal ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb iddynt.

Gwaith parhaus

Gwnaethom hefyd edrych ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Cyngor. Gallai'r rhain gael effaith ar allu'r Cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol o ran yr egwyddor datblygu cynaliadwy a'r modd y mae'n defnyddio'i adnoddau.

Mae ein gwaith ar gyfer 2023-24 yn cynnwys:

- Sicrwydd ac asesiad risg
- Adolygiad thematig – Cynaliadwyedd ariannol
- Adolygiad thematig – Comisiynu
- Gofal heb ei Drefnu (gwaith archwilio 2022-23). Adroddiad wrthi'n cael ei gwblhau.

Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe’i penodwyd gan Ei Mawrhydi’r Frenhines. Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy’n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori’r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian mewn llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfiaeth â’r gofynion sy’n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gall gynnal arolygiadau arbennig dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a’r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy’n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw’r enw cyfunol anstatudol ar Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy’n endidau cyfreithiol ar wahân, pob un â’u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn y Gymraeg ac yn y Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae’r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.